

2. Лазоренко Б.П. Парадоксальна інтенція: європейський та український досвід опанування посттравматичних стресових станів в умовах російсько-української війни. *Виклики сучасної психологічної науки країн ЄС: перспективи інтеграції українського досвіду* [збірник тез методологічного семінару лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України]. Відп. Ред. В.Л. Зливков; укладачі С.О. Лукомська, О.В. Котух. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2022. С. 37 – 40. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732124>

4. Лазоренко Б., Безлюдна В. Скринінг самооцінки студентською молоддю готовності до протидії екологічним та епідемічним загрозам в аспекті їхнього психологічного добробуту в умовах війни. *Забезпечення конструктивної поведінки населення в умовах екстремального стресу*: матеріали кр. столу (27 берез. 2025 р., м. Київ) / за наук. ред. О. В. Креденцер; ІСПП НАПН України. Київ: Талком, 2025. С. 74–77. Частина URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745259>.

5. Лазоренко Б.П. Психологічна готовність студентської молоді протидії загрозам війни: тенденції парадоксальної адаптації. *Інноваційні тенденції в науці, освіті та технологіях: виклики та перспективи: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Полтава, 23 серпня 2025 р.). Полтава: ЦФЕНД, 2025, С. 52 -57. <https://www.economics.in.ua/2025/08/23.htm>

6. Лазоренко Б.П. Готовність та психологічний добробут студентської молоді у протидії екологічним та епідемічним загрозам: методика забезпечення в умовах війни. *Ментальне здоров'я* № 3. 2025. С. 57-62 <https://doi.org/10.32782/3041-2005/2025-3.10>

7. Савченко О.В., Лавриненко Д. Г. Короткий багатовимірний опитувальник процвітання “Регма-Профайлер”: адаптація методики та її психометричні властивості. *Психологія особистості. Габітус*. 2023. Вип. 52. С. 167-178. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2023/52-2023/29.pdf>

Ларіна Тетяна

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу соціальної психології особистості
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України
(м. Київ)

КОГНІТИВНА СТІЙКІСТЬ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК ЗАПОРУКА БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В ЕКОЛОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Сучасні дослідження когнітивних моделей стійкості людини доводять, що психологічна стійкість є провідною детермінантою здоров'я і полягає у здатності адаптуватися до мінливих ситуаційних викликів та змінювати мислення, що й дозволяє людям отримувати найкращі з можливих результатів в різних ситуаціях [2]. З когнітивними процесами сприйняття навколишнього світу безпосередньо пов'язане набуття необхідних знань й навичок безпечної поведінки, когнітивного аналізу ситуації, способів, методів і засобів розв'язання нестандартних завдань, пошуку найкращих способів вирішення екстрених ситуацій.

Усвідомлення перспективи глобальних екологічних та епідемічних загроз, особливо в умовах активних військових дій є викликом для когнітивних структур особистості, тобто ставить актуальні вимоги до когнітивної стійкості та можливостей збереження когнітивної рівноваги людини. Отже, когнітивна стійкість відіграє важливу роль у формуванні стійкості учасників освітнього процесу перед життєвими обставинами та її спроможності зберігати здоров'я та якість життя під тиском зовнішніх руйнівних факторів, стійкої просоціальної

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
поведінки в екологічному контексті з орієнтацією на середовище, готовності до протидії надзвичайним ситуаціям у сфері власного здоров'я.

Мета - аналіз проблеми когнітивної стійкості учасників освітнього процесу та її ролі у формування безпечної поведінки в екологічному контексті.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах екологічних загроз задля збереження особистої безпеки та безпеки суспільства в цілому особливого значення набуває здатність особистості зберігати когнітивну рівновагу, урівноваження когнітивних структур, когнітивну стійкість. Останні дослідження щодо поведінки людини в екологічному контексті показують, що люди з одного боку схильні очікувати хорошого в майбутньому (упередження оптимізму), а з іншого, здатні відкидати ймовірність негативних подій, навіть якщо усвідомлюють їх високу поширеність, «це не станеться зі мною» [1]. Екологічні загрози є тими глобальними соціальними потрясіннями для яких характерним є неосяжність наслідків та можливої шкоди. Тож розвиток у учасників освітнього процесу пізнання та розуміння загроз здоров'ю людини, інтелектуальної мотивації для вироблення динамічних рішень та готовності діяти на користь природи та власного здоров'я є запорукою безпечної адаптивної поведінки.

Особливості пізнавальної діяльності, що забезпечує когнітивну стійкість в умовах екологічних загроз має свою специфіку та раніше не були прицільно описані у науковій психологічній літературі. На сучасному етапі пошук відповідей на питання що робить людей з певним життєвим досвідом стійкими до вікових змін або хвороб, які індивідуальні відмінності визначають схильність до вразливості та зниження когнітивних функцій окреслюється у понятті когнітивного резерву. Дослідження когнітивного резерву активно ведуться впродовж останнього десятиліття, і на сьогодні мають консолідовані концептуальні положення щодо визначення понять та методів діагностики.

Термін «когнітивний резерв» стосується адаптивності (тобто ефективності, ємності, гнучкості) когнітивних процесів, що допомагає пояснити різну схильність когнітивних здібностей або повсякденного функціонування до старіння мозку, патології або пошкодження [4]. Автори концепції відзначають, що на відмінності у когнітивній резистентності може впливати взаємодія вроджених (наприклад, внутрішньоутробних або генетично детермінованих), індивідуальних відмінностей та впливів протягом життя. Відповідні впливи протягом життя включають загальні когнітивні здібності раннього життя (наприклад, інтелект), освіту, професію, фізичні вправи, дозвілля або соціальну активність. Резерв – це евристика, яка допомагає пояснити індивідуальні відмінності в когнітивних функціях, функціях або клінічному стані відносно старіння та захворювань мозку (там само). Когнітивні здібності, які зберігаються і зміцнюються досвідом, можна зберігати як резерв і використовувати при необхідності.

Отже, когнітивний резерв формує стійкість до зниження когнітивних функцій і покращує якість життя. Типовими показниками ступеня когнітивного резерву є IQ, когнітивно стимулюючі впливи протягом вікового періоду, освіта, професійні досягнення, активний відпочинок, соціальні мережі або інші впливи, які можуть сприяти резерву. Дослідники визначають чотири показники когнітивного збагачення в ранньому віці, а саме: соціально-економічний статус у ранньому віці, наявність когнітивних ресурсів у 12-річному віці, частота участі в когнітивно стимулюючих заходах та вивчення іноземних мов у ранньому віці [3]. Таким чином, когнітивний резерв є динамічною структурою яка підлягає збагаченню протягом життя людини завдяки спрямованим когнітивно-стимулюючим діям. Когнітивний резерв, відіграє провідну роль у стійкості та адаптивності когнітивних механізмів та когнітивно-емоційних реакції людини на події з катастрофічними наслідками.

Висновки. Отже, когнітивні механізми є динамічними та пластичними, що збагачуються завдяки спрямованим когнітивно-стимулюючим діям особистості протягом життя. Збагачення когнітивного резерву особистості веде до таких корисних процесів як

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
підвищення мотивації до навчання, налагодження добрих стосунків з вчителями, зменшення проблемної поведінки та можливість навчатися більш проактивно та рефлексивно.

Для учасників освітнього процесу когнітивна стійкість є запорукою безпечної поведінки в екологічному контексті яка підтримується шляхом регулювання думок та дій, когнітивного контролю, вибору та успішного моніторингу дій задля досягнення цілей.

Список використаних джерел

1. Milshtein, D., & Henik, A. (2020). I Read, I Imagine, I Feel: Feasibility, Imaginability and Intensity of Emotional Experience as Fundamental Dimensions for Norming Scripts. *Basic and Applied Social Psychology*, 42(6), 432–459. <https://doi.org/10.1080/01973533.2020.1796670>
2. Notebaert, L., Clarke, P. J. F., Meeten, F., Todd, J., & Van Bockstaele, B. (2024). Cognitive flexibility and resilience measured through a residual approach. *Anxiety, Stress, & Coping*, 38(1), 125–139. <https://doi.org/10.1080/10615806.2024.2353654>
3. Oveisgharan, S., Wilson, R. S., Yu, L., Schneider, J. A., and Bennett, D. A. (2020). Association of early-life cognitive enrichment with Alzheimer disease pathological changes and cognitive decline. *JAMA Neurol.* 77, 1–8. doi: 10.1001/jamaneurol.2020.1941
4. Stern Y, Arenaza-Urquijo EM, Bartrés-Faz D, Belleville S, Cantilon M, Chetelat G, Ewers M, Franzmeier N, Kempermann G, Kremen WS, Okonkwo O, Scarmeas N, Soldan A, Udeh-Momoh C, Valenzuela M, Vemuri P, Vuoksima E. (2018). Whitepaper: Defining and investigating cognitive reserve, brain reserve, and brain maintenance. *Alzheimers Dement.* 16(9), 1305-1311. doi: 10.1016/j.jalz.2018.07.219.

Максимюк Тетяна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненського державного гуманітарного університету
(м. Рівне)

СВІТОВИЙ ДОСВІД МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ У КРИЗОВИХ МАСОВИХ СИТУАЦІЯХ

Кризові масові ситуації, зокрема природні та техногенні катастрофи, терористичні акти й воєнні дії, створюють значні психотравмуючі умови, що чинять суттєвий вплив на психічний розвиток дітей і підлітків. Психотравма [1, 3] може мати багатовекторний характер, впливаючи на емоційно-вольову, когнітивну, соціальну та мотиваційну сфери, а також на подальшу соціалізацію дитини

Міжнародні дослідження та аналітичні огляди вказують на важливість інтеграції психологічної, педагогічної, соціальної та медичної підтримки на ранніх етапах втручання, оскільки саме комплексні моделі здатні мінімізувати довгострокові наслідки травматичних подій та забезпечити формування стійкості дітей у кризових умовах. Ефективність таких підходів підтверджується результатами програм, які поєднують міжвідомчу взаємодію, роботу з сім'єю, освітнім середовищем і місцевими громадами. У контексті держав, що переживають періоди високої соціальної та безпекової нестабільності, систематизація та адаптація світового досвіду мультидисциплінарної підтримки дітей набуває особливої значущості, оскільки дозволяє підвищити ефективність національних систем реагування та забезпечити більш цілісну допомогу постраждалим дітям.

Мета – проаналізувати світові підходи до мультидисциплінарної підтримки дітей у кризових масових ситуаціях та визначити найбільш ефективні моделі, рекомендації та механізми міжфахової взаємодії, підтверджені сучасними науковими даними.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світова практика щодо підтримки дітей у кризових масових ситуаціях базується на впровадженні конкретних механізмів